

جایگاه رادیوهای خارجی در بین مردم شهر مزارشریف

ابوالفضل شاکری

مقدمه

نبود امنیت و دست به دست شدن لحظه‌ای قدرت بین گروه‌ها و اقوام گوناگون در شهرهای مختلف افغانستان، از دلایل علاقه و رویکرد مردم این کشور، به رسانه‌های خارجی است.^۱ این جمله که نقل قولی از یک افغانستانی دربارهٔ نقش و جایگاه رسانه‌های خارجی در کشورش است، می‌تواند مقدمهٔ یک تحقیق دربارهٔ نقش رسانه‌های خارجی و شدت علاقهٔ افغان‌ها به آنها باشد.

با توجه به اوضاع حاکم بر افغانستان، در میان رسانه‌های گروهی، نقش و تأثیر رادیو بر این جامعه را

نمی‌توان نادیده گرفت. این رسانه ابزاری قوی برای ایجاد احساس هويت ملی، تکامل ملی، ایجاد ارتباط برای درک و تفاهم مردم مناطق مختلف است. به همین دلیل تلاش شده است تا شناختی هرچند سطحی، از وضعیت این رسانه در دومین کشور پارسی زبان دنیا صورت گیرد.

این تحقیق نتیجهٔ دوپست مصاحبهٔ انجام شده با افغان‌ها، در شهر مزارشریف در زمستان ۱۳۷۶ خورشیدی است. شکی نیست که این پژوهش به دلیل امکانات محدود و شرایط جنگی افغانستان دارای

کاستی‌هایی است، اما امید است راهگشای انجام تحقیقات گسترده‌تری در افغانستان شود.

افغانستان کشوری است که حدود ۱۴۰ سال از تاریخ استقلالش می‌گذرد. براساس آمار سال ۱۹۹۲ میلادی بیش از ۲۰ میلیون نفر جمعیت دارد.^۲ که همهٔ آنها زبان فارسی را می‌دانند و اغلب (فقط) به آن تکلم می‌کنند.^۳ دین ۹۸ درصد مردم این کشور اسلام است. از این میان قریب به ۷۰ درصد اهل تسنن هستند که بیشتر آنان

را حنفیان تشکیل می‌دهند و بیش از ۲۵ درصد نیز شیعه اثنی عشری‌اند. بیشترین شیعه‌ها را قوم هزاره تشکیل می‌دهند که در مناطق مرکزی افغانستان سکونت دارند و مرکز آنان، شهر تاریخی بامیان است.^۴

جامعه افغانستان یک جامعه کاملاً مذهبی است. مردم حساسیت و پایبندی زیادی نسبت به دین و مذهب دارند و با وجود تبلیغات و اقدامات شدید رژیم‌های کمونیستی، خلل زیادی به باورداشت‌های پیشین مردم وارد نشده است.^۵

راديو و تلویزیون در افغانستان تا پیش از تسلط گروه طالبان، تحت کنترل دولت‌های مرکزی افغانستان بود. اما پس از تسلط طالبان بر بخش‌های وسیعی از این کشور، تلویزیون وسیله‌ای «شیطانی» نامیده و ممنوع شده است و در حال حاضر، تنها منبع کسب خبر برای افغان‌ها گیرنده‌های راديو است. پیش از ظهور طالبان نیز راديو، نسبت به تلویزیون فعالیت وسیع‌تری در این کشور داشت. آمار نشان می‌دهد در سال ۱۹۷۶ م، (۱۳۵۵ ش) در این کشور تعداد ۱۱۵ هزار گیرنده رادیویی وجود داشت، اما تعداد گیرنده‌های فعلی به درستی مشخص نیست.

فعالیت راديو در این کشور از ۱۳۲۰ ش، آغاز شد که مدتی، محدود به کابل بود و تا پایان سال ۱۳۷۰ ش هم برنامه‌های راديو ۲۴ ساعته نبود و معمولاً از صبح شروع می‌شد و تا پاسی از شب ادامه می‌یافت، اما پس از روی کار آمدن دولت مجاهدین، به دلیل درگیری‌ها ساعات پخش راديو کاهش یافته و روزانه از ۱۰ ساعت بیشتر نمی‌شد.

«برنامه‌های راديو به زبان‌های فارسی (دری) و پشتو، ازبکی، ترکمنی، بلوچی، نورستانی، پشایی و... تهیه می‌شده است.»^۶

به دلیل محدودیت‌های فنی هیچ‌گاه دولت‌های حاکم بر این کشور نتوانسته‌اند رادیویی که ویژگی‌های یک رسانه ملی و

■ **راديو و تلویزیون در افغانستان تا پیش از تسلط گروه طالبان، تحت کنترل دولت‌های مرکزی افغانستان بود. اما پس از تسلط طالبان بر بخش‌های وسیعی از این کشور، تلویزیون وسیله‌ای «شیطانی» نامیده و ممنوع شده است و در حال حاضر، تنها منبع کسب خبر برای افغان‌ها گیرنده‌های راديو است.**

■ **جامعه افغانستان یک جامعه کاملاً مذهبی است. مردم حساسیت و پایبندی زیادی نسبت به دین و مذهب دارند و با وجود تبلیغات و اقدامات شدید رژیم‌های کمونیستی، خلل زیادی به باورداشت‌های پیشین مردم وارد نشده است.**

فراگیر را داشته باشد، راه‌اندازی کنند. مصاحبه‌های انجام شده با دوستان تن از افغان‌ها در شهر مزار شریف و حومه، نشان می‌دهد که تنها ۳/۵ درصد از مصاحبه‌شوندگان برای کسب خبر به رادیوی موجود در کشورشان بسنده می‌کنند و افغان‌های ساکن در شمال این کشور برای کسب خبر به رادیوهای فارسی زبان آمریکا، انگلیس، شوروی سابق، هند، ایران و دیگر کشورها توجه دارند.

تحقیق حاضر به بررسی جایگاه و میزان محبوبیت این رادیوها در میان افغان‌ها پرداخته است.

توصیف جدول‌ها:
بر اساس یافته‌های این تحقیق، از میان کسانی که برای کسب خبر به دو رادیوی مطرح در افغانستان توجه دارند، شیعیان به رادیوی جمهوری اسلامی ایران (دری مشهد) و اهل تسنن، به رادیوی بی.بی.سی. گرایش بیشتری دارند. این یافته‌ها نشان می‌دهد که از ۱۹ درصدی که در این جامعه آماری در پاسخ به نوع رادیویی که برای کسب خبر به آن گوش می‌دهند، رادیوی ایران را اعلام کرده‌اند، ۸۴/۴ درصد آنها شیعه بوده‌اند. بر همین اساس، از ۱۳/۵ درصدی که رادیوی بی.بی.سی. را منبع کسب خبر

خود اعلام کرده‌اند، ۱۸/۵ درصد آنان را شیعیان و ۷۷/۸ درصد دیگر را اهل تسنن تشکیل می‌دهند. در همین حال، ۱۴ درصد این جامعه نیز، به‌طور مشترک برای کسب خبر به دو رادیوی ایران و انگلستان توجه دارند که در این میان، ۸۵/۸ درصد شیعه و ۷/۱ درصد سنی هستند و ۷/۱ درصد نیز مذهب خود را اعلام نکرده‌اند. در این جامعه آماری ۳۴ درصد هم اعلام کرده‌اند که به دلایل احتمالاً مالی، یا اصلاً فاقد راديو بوده و یا این‌که علاقه‌ای به پیگیری اخبار، به‌وسیله آن ندارند. در میان این افراد ۴۱/۲ درصد را شیعیان و ۳۰/۸ درصد را اهل تسنن تشکیل می‌دهند و ۲۸ درصد هم حاضر به اظهار مذهب خود نشده‌اند.

همچنین با توجه به آمار به‌دست آمده از این تحقیق، ۱۳ درصد از پرسش‌شوندگان اعلام کرده‌اند که برای کسب و پیگیری اخبار مربوط به تحولات کشورشان به همه ایستگاه‌های رادیویی فارسی زبان توجه دارند، که از این میان ۳۴/۶ درصد شیعه و ۴۶/۲ درصد سنی هستند و ۱۹/۲ درصد هم حاضر به اظهار مذهب خود نشده‌اند. بر اساس نتایج به‌دست آمده از این سنجش، تنها سه‌ونیم درصد از این جامعه آماری برای کسب خبر، به اخبار اعلام

یک درصد در رده‌های بعدی این جدول قرار دارند. (جدول شماره ۲)

جدول شماره ۲. نوع رسانه‌های مورد توجه پاسخگویان

نوع برنامه	فراوانی	درصد
راديو ايران	۳۸	۱۹
ايران و انگلستان	۲۸	۱۴
انگليس	۲۷	۱۳/۵
همه برنامه‌های رادیویی	۲۶	۱۳
افغانستان	۷	۳/۵
شوروی سابق	۴	۲
هند	۲	۱
فاقد رادیو	۶۸	۳۴
جمع کل	۲۰۰	۱۰۰

در جامعه آماری این تحقیق، ۵۷/۵ درصد از پرسش‌شوندگان را مردان و ۴۲/۵ درصد را هم زنان تشکیل داده‌اند. (جدول شماره ۳)

جدول شماره ۳ ترکیب جنسی پاسخگویان نظرسنجی

جنس	توزیع فراوانی	درصد
مرد	۱۱۵	۵۷/۵
زن	۸۵	۴۲/۵
جمع	۲۰۰	۱۰۰

درباره جنسیت پاسخگویان به تفکیک نوع ایستگاه رادیویی مورد علاقه آنها، زنان با ۲۸/۲ درصد به رادیو ایران و مردان با ۱۷/۳ درصد، به رادیو دولتی انگلستان (بی.بی.سی) توجه خاص دارند. ۶۳/۲ درصد از شنوندگان رادیو ایران که به تنهایی حدود یک پنجم شنوندگان رادیوها را در این شهر به خود اختصاص داده، زنان و ۳۶/۸ درصد دیگر را مردان تشکیل می‌دهند. این درحالی است که رادیو دولتی انگلستان (بی.بی.سی) که

■ به دلیل محدودیت‌های فنی هیچ‌گاه دولت‌های حاکم بر افغانستان نتوانسته‌اند رادیویی که ویژگی‌های یک رسانه ملی و فراگیر را داشته باشد، راه‌اندازی کنند.

جدول شماره ۱. نوع مذهب پاسخگویان به تفکیک نوع برنامه رادیویی مورد استفاده

نوع برنامه / مذهب	ایران	ایران و انگلستان	انگلستان (بی.بی.سی)	همه رادیوها	افغانستان	شوروی سابق	هند	فاقد رادیو	جمع
شیعه	۲۲	۲۴	۵	۹	۳	۲	۰	۲۸	۱۰۳
	۳۱	۲۳/۳	۴/۸	۸/۷	۲/۹	۱/۹	۰	۲۷/۱	۹۹/۷
	۸۲/۴	۸۵/۸	۱۸/۵	۳۴/۶	۴۲/۹	۵۰	۰	۴۱/۲	۵۱/۵
سنی	۳	۲	۲۱	۱۲	۳	۲	۱	۲۱	۶۵
	۴/۶	۳	۳۲/۳	۱۸/۴	۴/۶	۳	۱/۵	۳۲/۳	۹۹/۷
	۷/۸	۷/۱	۷۷/۸	۴۶/۲	۴۲/۹	۵۰	۵۰	۳۰/۸	۳۲/۵
	۳	۲	۱	۵	۱	۰	۱	۱۹	۳۲
	۹/۳	۶/۲	۳/۱	۱۵/۶	۳/۱	۰	۳/۱	۵۹/۳	۹۹/۷
	۷/۸	۷/۱	۳/۷	۱۹/۲	۱۴/۲	۰	۵۰	۲۸	۱۶
جمع	۲۸	۲۸	۲۷	۲۶	۷	۴	۲	۶۸	۲۰۰
	۱۹	۱۴	۱۳/۵	۱۳	۳/۵	۲	۱	۳۴	۱۰۰
	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰

در رابطه با فراوانی پاسخگویان و رادیوی مورد علاقه و اعتماد آنها برای کسب خبر به ترتیب شنوندگان، رادیوی ایران ۱۹ درصد، ایران و انگلستان (به‌طور مشترک) ۱۴ درصد، رادیو انگلستان (بی.بی.سی) ۱۳/۵ درصد، کسانی که همه رادیوهای فارسی زبان (شامل صدای آمریکا، آلمان، هند، مسکو، جمهوری‌های استقلال یافته، ایران، انگلیس و...) را مورد توجه قرار می‌دهند، با ۱۳ درصد رده‌های اول تا چهارم را به خود اختصاص داده، در حالی که ۳۴ درصد هم اظهار داشته‌اند که رادیو ندارند و یا اصلاً به هیچ رادیویی برای کسب خبر توجه نمی‌کنند. شنوندگان رادیو محلی افغانستان با سه‌ونیم درصد و جمهوری‌های استقلال یافته شوروی سابق با دو درصد و هند با

شده از سوی رادیوی شهرشان بسنده می‌کنند، که شیعیان و اهل تسنن هرکدام با ۴۲/۹ درصد بوده و ۱۴/۲ درصد هم، حاضر به اظهار مذهب خود نشده‌اند. رادیوهای متعلق به کشورهای تازه استقلال یافته هم با دو درصد این جامعه آماری در رده بعدی رادیوهای دارای شنونده در افغانستان قرار دارند. شبکه رادیویی کشور هند نیز، با یک درصد از کل این جامعه آماری، نمونه کمترین میزان شنونده را به خود اختصاص داده است. از نکات جالب در این نمونه‌گیری این است که شیعیان به رادیوی کشور هند توجهی ندارند و گروهی هم که به رادیوی کشورهای تازه استقلال یافته توجه دارند، صریحاً مذهب خود را اعلام کرده‌اند. (جدول شماره ۱)

فراوانی
درصد ستری
درصد ستونی

نوع برنامه	ایران		ایران و انگلستان		همه		افغانستان		شوروی		هند		انگلستان		فاند		جمع	
	ایران	انگلستان	ایران و انگلستان	رادیوها	رادیوها	سابق	سابق	سابق	سابق	سابق	سابق	سابق	سابق	سابق	سابق	سابق	سابق	سابق
مرد	۱۲	۱۲/۱	۷/۸	۱۳/۹	۵/۵	۳/۵	۰/۰	۱	۲۰	۴۵	۲۹/۱	۱۷/۳	۲۰	۲۰	۲۰	۱۱۵	۴۵	۱۱۵
	۳۶/۸	۳۲/۲	۶۱/۵	۸۵/۸	۱۰۰	۵۰	۷۴	۶۶	۵۷/۵	۲۳	۷	۱	۰	۱	۱۰	۸۵	۲۳	۸۵
زن	۲۸/۲	۲۲/۳	۱۱/۷	۳۸/۵	۱۶/۲	۰	۵۰	۲۴	۲۲/۵	۲۷	۸/۲	۱/۱	۰	۱	۱۱	۲۷	۲۷	۲۷
	۶۳/۲	۶۷/۸	۳۸/۵	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۶۸	۲۷	۱۳/۵	۱	۰	۱	۱۰۰	۶۸	۲۷	۶۸
جمع	۳۸	۳۸	۲۸	۲۶	۷	۴	۲	۲۴	۲۰۰	۶۸	۲۷	۲	۴	۷	۲۰۰	۶۸	۲۷	۲۰۰
	۱۹	۱۹	۱۴	۱۳۵	۳/۵	۴	۱	۳۴	۱۰۰	۳۴	۱۳/۵	۱	۴	۱۰۰	۳۴	۳۴	۳۴	۳۴

اکتفا می‌کنند. این‌که چرا این شمار کم از مردم یک کشور شنونده رادیوی محلی‌شان هستند، تا حدودی برای همگان مشخص است و مجال آن نیست که به شرح و تفصیل این مسأله پرداخته شود. در این بررسی سعی شده است تا دو رادیوی مطرح و پرشنونده در این کشور براساس نظرات خود افغان‌ها مورد ارزیابی قرار گیرند.

ب. رادیو دولتی انگلستان (بی.بی.سی)
رادیوی دولتی انگلستان موسوم به بی.بی.سی یکی از رادیوهای پرشنونده در افغانستان است.

این رادیو که تبلیغات وسیعی نیز در این کشور انجام داده است، رادیوی محبوب و مورد اعتماد و توجه مردان، به ویژه اهل تسنن است.

جمع‌بندی به‌دست آمده از این پرسشگری نشان می‌دهد که کارشناسان و سیاست‌گذاران بی.بی.سی توانسته‌اند از آن سوی اقیانوس‌ها، اعتماد قشر وسیعی از افغان‌ها را به خود جلب کنند.

این شبکه خبری جهانی، با بهره‌گیری از ارتباطات گسترده با دانشگاهیان و سران سیاسی - نظامی افغانستان که زمینه را برای نفوذ گسترده‌تر و امکان دسترسی بیشتر و سریع‌تر به اخبار و اطلاعات گوناگون فراهم می‌کند، رسماً در بسیاری از اماکن عمومی دست به تبلیغات وسیعی زده است؛ اهدای تقویم، خودکار، جا کلیدی و نوشت‌افزاری که دارای نشان این شبکه خبری است، به همراه سالنامه‌های تبلیغی دیواری که زمان و نوع برنامه‌های این شبکه و نیز طول موج آنها را تبلیغ می‌کند، بخشی از این تبلیغات آشکار و گسترده در شمال افغانستان است.

«بی.بی.سی به شنوندگان خود چنین القا کرده که می‌توانند با استفاده از ایستگاه‌های خبری آن از همه واقعات جهان و اتفاقاتی که در هر لحظه رخ

بررسی تحلیلی جایگاه رادیوهای فارسی زبان (دری) در منطقه

الف. رادیو محلی

در عصری که دنیا به دهکده‌ای کوچک تشبیه شده، کمتر ممکن است که مردم یک نقطه هرچند دورافتاده جهان از بسیاری وقایع روزمره چهار گوشه این دهکده، بی‌خبر باشند.

در چنین فضایی در یک کشور جنگ‌زده و درگیر جنگ‌های قومی و قبیله‌ای که یک رسانه مستقل و قوی ندارد، شهروندان به فراخور توان مالی و شناخت و آشنایی که با زبان‌های بیگانه دارند، به تهیه وسایل ارتباطی برای کسب اطلاعات پیرامون خود می‌پردازند که در این میان شبکه‌های دیداری - شنیداری و یا صرفاً شنیداری جهانی که اخبار مورد توجه آنها را پخش کند و زبان آن نیز برای مردم این کشور قابل فهم باشد، بی‌شک در اولویت اول خواهد بود.

ضعف رسانه‌های داخلی این کشور به حدی است که تنها سه و نیم درصد از مردم این کشور به رادیوی کشورشان اعتماد و توجه دارند و برای کسب خبر، فقط به آن

۱۳/۵ درصد شنوندگان رادیوها را در این شهر - بر اساس نتایج به‌دست آمده از این پرسشگری - به خود اختصاص داده است، ۷۴ درصد از شنوندگانش را مردان و ۲۶ درصد دیگر را، زنان تشکیل می‌دهند. همچنین از ۱۴ درصد پاسخگویانی که به‌طور مشترک به دو رادیوی ایران و انگلستان توجه دارند، ۳۲/۲ درصد را مردان و ۶۷/۸ درصد را زنان تشکیل می‌دهند.

نکته قابل توجه این‌که این یافته‌ها نشان می‌دهد که زنان بیش از مردان و شیعیان بیش از اهل تسنن، به رادیوی ایران گرایش دارند اما مردان بیش از زنان و اهل تسنن بیش از اهل تشیع، برای کسب خبر به رادیوی کشور انگلستان، اعتماد و توجه دارند.

از میان پنج و نیم درصدی که شنوندگان رادیوهای محلی افغانستان و جمهوری‌های استقلال یافته هستند، مردان ۹۰/۱ درصد این شنوندگان و زنان نه درصد آنان را تشکیل می‌دهند.

این در حالی است که میزان مردان و زنان شنونده رادیوی هند هرکدام با نیم‌درصد شنونده، با هم برابر است. (جدول شماره ۴)

می‌دهد، مطلع شوند.^۷

جمله فوق که یکی از پرسش‌شوندگان آن را گفته است به همراه نظرات شماری دیگر از پرسش‌شوندگان که در پی می‌آید، بدون هر سخن و تحلیلی، خود دلیل روشنی برای اثبات جایگاه این شبکه خبری است.

«بی.بی.سی اخبار را همزمان از هر گوشه جهان به دست آورده و پخش می‌کند.»^۸

«بی.بی.سی اوضاع افغانستان را واقعی‌تر و سریع‌تر به اطلاع مردم این کشور می‌رساند.»^۹

«بی.بی.سی همواره اخبار و اطلاعات دست‌اول و جامع را پخش می‌کند.»^{۱۰}

ج. رادیو ایران (دری مشهد)

رادیو مشهد یا رادیو دری، اسامی رادیو برون مرزی جمهوری اسلامی ایران است که برای افغان‌ها برنامه پخش می‌کند.

«گذشته از زبان قابل فهم، رعایت اصول اخلاقی و دینی در برنامه‌های این رادیو از جمله مزیت‌های این ایستگاه رادیویی است که توسط افغان‌ها به آن اشاره شده است.»^{۱۱}

رادیو دری که بیش از یک پنجم مصاحبه‌شوندگان از آن به عنوان یک منبع کسب خبر دائمی یاد کرده‌اند، هرچند که بیش از بی.بی.سی در این منطقه شنونده دارد، اما اگر نگاهی به نظرات تعدادی از شنوندگانش بیندازیم تا حدودی با دلایل عدم اقبال صددرصد - و شاید بتوان گفت، ناکامی - این رادیو بیشتر آشنا خواهیم شد. به راستی مسؤولان برون مرزی سازمان صداوسیما نباید پاسخگو باشند که چرا این رادیو تنها توانسته است در بین شیعیان که حدود یک پنجم افغان‌ها را تشکیل می‌دهند، شنوندگانی داشته باشد و اهل تسنن که بیشترین جمعیت را در افغانستان شامل می‌شوند، به آن توجه و

■ **رادیوی دولتی انگلستان موسوم به بی.بی.سی یکی از رادیوهای پرشنونده در افغانستان است. این رادیو که تبلیغات وسیعی نیز در این کشور انجام داده است، رادیوی محبوب و مورداعتماد و توجه مردان، به ویژه اهل تسنن است.**

■ **جمع‌بندی به‌دست آمده نشان می‌دهد که کارشناسان و سیاستگذاران بی.بی.سی توانسته‌اند از آن سوی اقیانوس‌ها، اعتمادقشر وسیعی از افغان‌ها را به خود جلب کنند.**

رادیوهای شهرهای مختلف ایران را بعضاً دریافت می‌کنیم.»^{۱۲} محتوای برخی برنامه‌های این رادیو نیز نیاز به تجدید نظر اساسی و کلی دارد و به دلیل عدم رعایت امانت و صداقت در اخبار و اطلاعاتی که منتشر می‌کند و نیز به دلیل این‌که از استقلال لازم برای خبررسانی برخوردار نیست، در بسیاری از موارد مورد تمسخر شنوندگانش قرار گرفته است.

رادیو برون مرزی جمهوری اسلامی ایران، در زمان تصرف استان قندوز در شمال افغانستان توسط طالبان، بنا بر مصالحی که بیشتر از سوی مسؤولین ستاد پشتیبانی افغانستان به آنها دیکته می‌شد، تصرف این استان را تا مدتی به کلی منکر شده و با این کار میدان را برای یکه‌تازی رادیوهای رقیب، بازگذاشت.

درباره موضوع‌گیری‌های این رادیو که مضمون آن به هر شنونده‌ای چنین القا می‌کند که «این رادیوی ائتلاف ضدطالبان است که از ایران برنامه پخش می‌کند» گفتنی بسیار است و این موضوع‌گیری آشکار، قطعاً یکی از دلایل مهمی است که سبب سلب اطمینان از آن شده است.

یکی از افغان‌های مورد پرسش قرار گرفته، درباره رادیوی ایران می‌گوید: «برنامه‌های ایران سالم است، اما

اعتمادی ندارند. آیا جز این است که این رادیو اعتدال را در گفتار و برنامه‌هایش از دست داده و همه افغان‌ها را شیعه ارزیابی کرده است؟

آیا به‌راستی، تهیه‌کنندگان رادیوی دری ایران می‌دانند که براساس نتایج به دست آمده از این نمونه‌گیری، ۱۶ درصد افغان‌ها به هردلیل، حاضر به اظهارمذهب خود نیستند. این رادیو با وجود برخورداری از مزایای بسیاری که زبان، فرهنگ، تاریخ و سرزمشترک، بخشی از آن را تشکیل می‌دهد، براساس یافته‌های این پرسشگری، تنها در بین زنان و شیعیان توانسته است، مخاطبانی داشته باشد.

یکی از مخاطبان این رادیو، دلیل توجه‌اش به برنامه‌های این ایستگاه رادیویی را چنین توصیف کرده است: «چون از وضعیت و احوال قوم و اقارب خود باخبر می‌شویم.»^{۱۳}

این شنونده رادیو ایران، به بخشی از برنامه‌های این رادیو اشاره کرده است که افغان‌های مقیم ایران و افغانستان، در هر نقطه‌ای که باشند به وسیله آن از سلامت یکدیگر باخبر می‌شوند.

فرد دیگری درباره رادیوی ایران گفته است: «رادیوی داخلی نداریم و رادیوهای ایران هم در روز ضعیف است و ما از شنیدن آن محرومیم، اما شب‌ها صدای

ناخوشایند این تحقیق را به سیاست‌های دیکته شده از سوی مسؤولان سیاست خارجی کشور نسبت داد.

امید است که رسانه‌های کشورمان بتوانند با رعایت امانت و صداقت و استقلال کامل، در عرصه‌های داخلی و بین‌المللی حضوری چشمگیرتر داشته و حافظان و مروجان شایسته‌ای برای گسترش و حفظ زبان پارسی و فرهنگ اسلامی‌مان باشند. □

■ **مصاحبه‌های انجام شده با دویست تن از افغان‌ها در شهر مزارشریف و حومه، نشان می‌دهد که تنها ۳/۵ درصد از مصاحبه‌شوندگان برای کسب خبر به رادیوی موجود در کشورشان بسنده می‌کنند.**

■ **امید است که رسانه‌های کشورمان بتوانند با رعایت امانت و صداقت و استقلال کامل، در عرصه‌های داخلی و بین‌المللی حضوری چشمگیرتر داشته و حافظان و مروجان شایسته‌ای برای گسترش و حفظ زبان پارسی و فرهنگ اسلامی‌مان باشند.**

منابع:

۱. علی‌آبادی، علیرضا. افغانستان (گردآوری و تدوین)، تهران: وزارت امور خارجه، چاپ سوم ۱۳۷۵.
۲. آندره، پیر آلبر (و) نودسک، ژان. رادیو و تلویزیون. ترجمه جمشید ارجمند، تهران: سروش ۱۳۶۸.

پی‌نویس‌ها:

۱. منصوره گلچهره‌جان. (زن، ۳۲ ساله، اهل سنت).
۲. مصاحبه، مزارشریف، اسفند ۷۶.
۳. علی‌آبادی، علیرضا. افغانستان (گردآوری و تدوین)، تهران: وزارت امور خارجه، چاپ سوم ۱۳۷۵، ص ۱۱.
۴. همان، ص ۱۷.
۵. همان، ص ۲۷.
۶. همان، ص ۶۱.
۷. مبین، محمد. (مرد، ۱۷ ساله، اهل سنت).
۸. مصاحبه، مزارشریف، اسفند ۷۶.
۹. سیرت. (مرد، ۲۲ ساله، اهل سنت).
۱۰. مصاحبه، مزارشریف، اسفند ۷۶.
۱۱. (د.ن.و). (مرد، ۲۱ ساله، شیعه).
۱۲. مصاحبه، مزارشریف، اسفند ۷۶.
۱۳. امیری، روحینا. (زن، ۲۳ ساله، شیعه).
۱۴. مصاحبه، مزارشریف، اسفند ۷۶.
۱۵. رضایی، مریم. (زن، ۱۹ ساله، شیعه).
۱۶. مصاحبه، مزارشریف، اسفند ۷۶.
۱۷. یحیی. (مرد، ۲۴ ساله، شیعه).
۱۸. مصاحبه، مزارشریف، اسفند ۷۶.
۱۹. نسیم‌زاده، احمدفرید. (مرد، ۱۹ ساله، شیعه).
۲۰. مصاحبه، مزارشریف، اسفند ۷۶.
۲۱. احمد علی. (مرد، ۲۵ ساله، شیعه).
۲۲. مصاحبه، مزارشریف، اسفند ۷۶.
۲۳. آندره، پیر آلبر (و) نودسک، ژان. رادیو و تلویزیون. ترجمه جمشید ارجمند، تهران: سروش ۱۳۶۸، ص ۵۸.

هدایت و رهبری کنند، قطعاً در آینده اثرات مطلوب‌تری به دنبال خواهد داشت. از اثرات دیگر این اقدام، کم‌کردن حساسیت افغان‌ها نسبت به یک رادیوی شیعه خارجی (رادیو دری ایران) است.

«هنگامی که بزرگ‌ترین بخش اروپا به اشغال نازی‌ها درآمد، گوش دادن به رادیو دولتی انگلستان غالباً نخستین شکل شرکت در نهضت مقاومت شمرده می‌شد، همچنین بعدها از طریق رادیو بود که تماس میان نهضت مقاومت و نیروهای متفقین برقرار شد.»

«به همین ترتیب رادیو حتی در استراتژی جنگی شرکت جست و انگلیسی‌ها چهار مرکز رادیویی فوق محرمانه، توسط عوامل اجرایی عملیات مخصوص برپا کردند که با پست‌های مخفی فرستنده - گیرنده در فرانسه تماس داشت.»^{۱۵}

این مطالب نشان می‌دهد که گفته‌های نگارنده با وضعیت فعلی کشوری که بزرگ‌ترین بخش آن توسط یک گروه که شاید پایگاه داخلی هم نداشته باشد اشغال شده، چندان بی‌ارتباط نیست.

اکنون پس از آشنایی مختصر با وضعیت رادیو در شمال افغانستان و نیز وضعیت رادیوی برون‌مرزی کشورمان در این کشور همسایه، می‌توان نتیجه

غرض‌آلود هم هست.»^{۱۲} این بیان خود گویاتر از هر نوع تحلیل و تفسیری است. به اعتقاد کارشناسان و تحلیلگران و سایل ارتباط جمعی، عدم استقلال و پیشداوری یا موضع‌گیری یک رسانه هرچند ممکن است توجه جمعی را به خود جلب کند، اما در درازمدت و در میان بیشتر اعضای آن جامعه، به اعتبار و جایگاه آن رسانه لطمه‌ای جبران‌ناپذیر می‌زند.

همه صاحب‌نظران و سایل ارتباط جمعی به این نتیجه رسیده‌اند که دوره تبلیغات مستقیم پایان یافته است.

جای سؤال است، کشوری که منافع ملی‌اش با سرنوشت حکومت آینده افغانستان مرتبط است، چرا تاکنون، به‌طور مستقیم از یک قوم و قبیله یا به قولی، یک جناح سیاسی - مذهبی خاص، حمایت کرده و بخش بزرگی از ساکنان این کشور را نادیده گرفته است؟!

به‌طور مثال اگر یک ایستگاه رادیویی ظاهراً مستقل را دولت ایران در اختیار گروه‌های جهادی افغان قرار دهد، چند تشکل سیاسی افغان می‌توانند در ساعت‌های گوناگون از آن استفاده کرده و مستقیماً برنامه‌هایی را پخش کنند که اگر طراحان و سیاستگذاران ایرانی - به‌نحو شایسته‌ای - آنان را در پشت صحنه،